

Щербакова О.А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління державними
та корпоративними фінансами,*

Український державний університет залізничного транспорту

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-482-8-11>

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КЛІМАТИЧНОГО ФІНАНСУВАННЯ В ЄС: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Комплексна оцінка інституційного забезпечення кліматичного фінансування в країнах світу має включати характеристику його інститутів (законів, директив ЄС, рекомендацій ЄК, регламентів, правил Ради Європи, декларацій, ініціатив, угод; сертифікації та стандартизації, стандартів урахування й управління кліматичними ризиками, таксономії; принципів обмеження, нагляду за дотриманням, відшкодування шкоди і сплата штрафів), інституцій, інструментів кліматичного фінансування, довідників з питань фінансування охорони біорозмаїття, організації бухгалтерського обліку і звітності.

Питання кліматичного фінансування перебувають у центрі уваги численних міжнародних структур. Так, Концепція відповідних національних умов дій з запобігання зміні клімату (СВУ ДЗЗК) була розроблена в ході міжнародних переговорів у рамках РКЗК ООН. Вперше згадані в 2007 р., СВУ ДЗЗК розглядаються як добровільні заходи з пом'якшення наслідків зміни клімату, які мають бути включені країнами з ринковою економікою, що формується, і країнами, що розвиваються, до їхніх національних планів розвитку. Підводячи країни до вуглецево-нейтральної траєкторії розвитку, СВУ ДЗЗК можуть внести значний вклад в глобальні зусилля зі скорочення викидів ПГ, розглядаються як конкретні структурні елементи для досягнення цілей НВВ [1].

В умовах євроінтеграції України важливого значення набуває врахування досвіду ЄС в сфері кліматичного фінансування. Так, ЄС має сильний екологічний порядок денний, який

включає політичну орієнтацію на заохочення бізнесу до прийняття більш сталих практик. Цьому сприяють Європейський зелений курс (ЄЗК), нова стратегія зростання Європи та План дій з циркулярної економіки[2].

Основною метою ЄЗК [3], зафіксованого в однойменному Комюніке Європейської Комісії (ЄК) 11 грудня 2019 р., є кліматично нейтральна Європа до 2050 р., що започаткувало нову стратегію зростання для перетворення ЄС у чесне та процвітаюче суспільство, з сучасною, ресурсноефективною та конкурентною економікою. До 2030 р. ЄС планує досягнути скорочення викидів ПГ принаймні до 50–55% порівняно з 1990 р., а 30% Інвестиційного фонду ЄС піде на боротьбу зі зміною клімату. Всі елементи ЄЗК (нульове забруднення, біорізноманіття, енергетика, транспорт, сільськогосподарська політика, промислова політика) мають завдання, спрямовані на досягнення цієї мети. Комюніке містить і Дорожню карту ключової політики і заходів, необхідних для досягнення ЄЗК. Зокрема передбачалися:

1. Дії у визначених сферах, спрямовані на досягнення мети ЄЗК (декарбонізація енергетики, прийняття стратегії з адаптації до зміни клімату, впровадження політики «сталих продуктів», діджиталізація, «хвиля реновацій», запровадження механізму карбонового коригування імпорту).

2. Включення сталості у політику ЄС («зелені» фінанси, інвестиції, забезпечення справедливого переходу).

3. Посилення ЄС як глобального гравця (через різні двосторонні та багатосторонні інструменти, зокрема, Паризьку угоду, торговельні угоди, Конвенцію з біорізноманіття).

4. Залучення громадян до кліматичних дій через Європейський кліматичний пакт.

ЄЗК багато уваги приділяє й кліматичному фінансуванню. Так, зокрема, він наголошує, що[4]:

- додаткове скорочення викидів є складним завданням, що вимагатиме великих державних інвестицій і посиленних зусиль, щоб спрямувати приватний капітал на заходи щодо зміни клімату і довкілля, уникаючи при цьому прив'язки до нестійких практик. ЄС має бути в авангарді координації міжнародних

зусиль з побудови узгодженої фінансової системи, яка підтримує сталий розвиток;

- ЄС може використати свій вплив, досвід і фінансові ресурси, щоб мобілізувати сусідів і партнерів для приєдналися до нього;

- схеми фінансування домогосподарств для ремонту своїх будинків можуть зменшити рахунки за електроенергію та допомогти доквіллю;

- ЄК підтримуватиме революційні технології чистої сталі, що призведуть до процесу її виробництва з нульовим вмістом вуглецю до 2030 р., і досліджуватиме можливість використання частини фінансування, яке ліквідується в рамках Європейського співтовариства вугілля та сталі. Інноваційний фонд системи торгівлі викидами ЄС допоможе розгорнути масштабні інноваційні проекти;

- ЄК розгляне розробку плану відновлення природи та забезпечення фінансування, щоб допомогти державам-членам досягти цієї мети;

- ЄК представить Інвестиційний план сталого розвитку Європи, щоб допомогти задовольнити додаткові потреби у фінансуванні. Він об'єднає цільове фінансування для підтримки сталих інвестицій і пропозиції з покращення бази, яка сприятиме «зеленим» інвестиціям;

- ЄС буде розглянуто виділення додаткових надходжень від квот до його бюджету з метою посилення фінансування справедливого переходу;

- ЄК працюватиме з Групою Європейського інвестиційного банку (ЄІБ), який зобов'язався подвоїти свою кліматичну мету з 25% до 50% до 2025 р., ставши кліматичним банком Європи; іншими МФО, національними КБ;

- механізм справедливого переходу опиратиметься на джерела фінансування з бюджету ЄС, ЄІБ, щоб залучити необхідні приватні та державні ресурси; доповнюватиме значний внесок бюджету ЄС через усі програми, безпосередньо пов'язані з переходом, Європейський фонд регіонального розвитку та Європейський соціальний фонд Plus;

- для задоволення довгострокових потреб у фінансуванні переходу, ЄК продовжуватиме досліджувати додаткові джерела, які можна було б мобілізувати, та інноваційні способи зробити це. Приватний сектор матиме ключове значення для фінансування «зеленого» переходу;

- сталість повинна бути додатково включена в структуру корпоративного управління, потрібно розширити обсяги розкриття даних про клімат і довкілля, щоб інвестори були повністю поінформовані про стійкість своїх інвестицій;

- кліматичні та екологічні ризики будуть керовані та інтегровані у фінансову систему. Розглядатиметься, як фінансова система може допомогти підвищити стійкість до цих ризиків;

- ширше використання інструментів «зеленого» бюджетування допоможе перенаправити державні інвестиції, споживання та оподаткування на екологічні пріоритети. ЄК перевірятиме та порівнюватиме практики екологічного бюджетування, що полегшить оцінку того, наскільки річні бюджети та середньострокові фінансові плани враховують екологічні міркування та ризики. Огляд європейської системи економічного управління включатиме посилення на «зелені» державні інвестиції в контексті якості державних фінансів;

- Horizon Europe разом з іншими програмами ЄС відіграватиме ключову роль у залученні національних державних і приватних інвестицій. Щонайменше 35% бюджету Horizon Europe буде фінансувати нові кліматичні рішення;

- ЄР з інновацій виділить фінансування, інвестиції в акціонерний капітал і послуги з прискорення бізнесу для стартапів і МСБ з високим потенціалом, щоб вони досягли проривних інновацій Зеленої угоди;

- ЄС та його країни-члени залишаються провідними світовими донорами допомоги розвитку та забезпечують понад 40% світового державного кліматичного фінансування; координуватимуть свою підтримку, щоб подолати дефіцит фінансування шляхом мобілізації приватного фінансування. Пропозиція ЄК щодо Інструменту сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва пропонує виділити 25% її бюджету на цілі, пов'язані з кліматом. Ця робота повинна

супроводжуватися можливостями для зниження ризику інвестицій у сталий розвиток за допомогою таких інструментів, як гарантії фінансування та змішане фінансування;

– для мобілізації міжнародних інвесторів, ЄС також залишатиметься в авангарді зусиль зі створення фінансової системи, яка підтримує глобальне стале зростання, спиратиметься на Міжнародну платформу сталого фінансування, яка створена для координації екологічно сталих фінансових ініціатив, таких як таксономії, розкриття інформації, стандарти та етикетки.

Україна, як країна, що прагне інтеграції до Європейського Союзу, має враховувати цілі ЄС у своїй національній політиці, зокрема шляхом адаптації власного законодавства до вимог ЄЗК. Це включає декарбонізацію економіки, розвиток відновлюваних джерел енергії та впровадження принципів циркулярної економіки. Україна може також скористатися цим досвідом для створення власної стратегії «зеленого» фінансування, що включатиме державні стимули для бізнесу та залучення міжнародних партнерів, зокрема Європейського інвестиційного банку (ЄІБ) та інших міжнародних фінансових організацій.

Враховуючи, що значний акцент у ЄЗК робиться на механізмах справедливого переходу, що передбачають фінансову підтримку регіонів і секторів, які можуть зазнати найбільших труднощів у процесі екологічної трансформації, для України це є особливо актуальним у контексті трансформації вугільних регіонів, модернізації промисловості та адаптації сільсько-господарського сектору до екологічних стандартів ЄС. Крім того, ключовим викликом для України залишається необхідність розширення прозорості фінансової системи та запровадження механізмів екологічного бюджетування. ЄС активно впроваджує інструменти «зеленого» бюджетування, що дозволяють оцінювати екологічний вплив державних витрат. Інтеграція таких механізмів в українську фінансову систему сприятиме більш ефективному використанню ресурсів та підвищенню інвестиційної привабливості країни.

Таким чином, врахування досвіду ЄС у сфері кліматичного фінансування є важливим чинником для європейської інтеграції

України. Це передбачає гармонізацію політики в сфері декарбонізації, залучення фінансових ресурсів для сталого розвитку, підтримку справедливого переходу та активну участь у міжнародних екологічних ініціативах. Україна вже є стороною Паризької угоди та бере участь у різних європейських ініціативах, однак подальша інтеграція в екологічну політику ЄС вимагатиме активного залучення до міжнародних програм сталого розвитку, таких як Horizon Europe та Інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва. Реалізація цих заходів сприятиме економічному зростанню України, підвищенню її конкурентоспроможності та створенню передумов для сталого розвитку в довгостроковій перспективі.

Література:

1. Climate Finance Toolkit for Europe and Central Asia. Budapest. 2022. URL: <https://openknowledge.fao.org/items/1b024a03-c345-4c32-b576-b2350834d85c>
2. Інформація про можливості фінансування – один із факторів зеленого зростання. URL: <https://greentransform.org.ua/dostup-do-informatsiyi-pro-mozhlyvosti-finansuvannya-odyn-iz-faktoriv-zelenogo-zrostannya/>
3. Як ЄС планує досягнути кліматично нейтральної Європи до 2050 року. URL: <https://greentransform.org.ua/yak-yes-planuye-dosyagnuty-klimatychno-nejtralnoyi-yevropy/>
4. Європейська зелена угода. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=ET>